

V sako leto, ob času žetev in romanj in božjih poti prevzame moje podzavedno čutenje jasno izraziti občutek, nekak vonj: soparno opojen, trpko grenek, prijetno neljub. Čudovit vonj, čudovito bilje! Privil bi vršiček k obrazu in ga takoj odmaknil in zopet privil: Hyssopus, ožep.

V tistih dneh sem se učil na pamet prvo poglavje iz knjige »Skalnica«. Knjigo je spisal Červ in jezik ji je pohvalil sam Levstik; radi Levstika sem moral jaz znati prvo poglavje napamet, v zadoščenje svojemu dobremu učitelju, ki je očitno pred Foersterjem po Foersterju vežbal mojo voljo. O dobri gospod, kako da je vendar nisi izvežbal? O dobri gospod, kako da sem od tedaj popolnoma pozabil Červovo prvo poglavje in kako da živi v meni iz tistih dni vonj, pomisli, vonj bilja s Svete gore, tudi Skalnica imenovane? Ožep!

Slovenske zemlje zdravje, sama trpkost: polaj, rožmarin, pelin in ožep...

* * *

Poznopoletna noč, čudovita, noč med poletjem in jesenjo, ura čudovita, med dnem in nočjo. Nočjo! Kako je to vsakdanje povedano. Kakor bi rekel »dan«. In je vendar jutro, poldan in večer. Tudi noč je dan, je prva in je druga, je v vsaki minuti druga noč med minutama solnca v jutru in solnca v večer.

O poltreh zjutraj so zaškripala vrata za meno in mojo staro materjo. Hiša je stala v bregu, nerodne kamenite stopnice so vodile od vrat na cesto po sredi vasi. Pokrajina je globel, bregovit polotok, ki pada v dvoje razritih rečnih strug, tostran v soško, onstran v idrijsko. Zemlja med rekama sliči gorenji polovici kraguljevega kljuna in pije v sovodju Soče in Idrije. V tistem hipu, ko sva stopila z materjo iz hiše, je bila dolina kakor kotel. Zapadni greben gore se je črtal ostro s svojimi bukvami na nebu, ki ga je onstran razsvetljeval mesec. Dolina sama — kotel — je bila temna in veliko se je zibalo orijonovo ozvezdje nad njo, tem svetlejšje, ker je sijalo v kotel, kakor v vodnjak, kjer ves dan ne ugasnejo zvezde. V dolini je tiho. Ne pojó petelini. Samo z leve in desne šumi in bobni, šumi tisočletja noč in dan. Vajen sem bil tega šumenja in ga nisem slišal v tisti minuti. Čujem ga tem živeje zdaj, zjutraj in zvečer in v sanjah nemalokrat in daleč...

»Glej, da ne padeš!« Glas moje stare matere je bil rezek in trd. Zato mi je še zdaj ljubša trda beseda od božajoče, ki se je bojim in ji ne zaupam in se je sam izogibljem.

»Kaj pa!«

V hipu sem bil po nerodnih stopnicah na cesti pred Blažem. Tedaj je Blaževka odprla vrata. Blaževka je bila nezdravo zalita žena. Svoje žive dni je nisem nikoli slišal, da ne bi tožila in tarnala z zoprnim, sitnim glasom. Moja stara mati je že prejšnji večer godrnjala nad njo, da hoče biti pri vsakem romanju zraven, samo da potem stoka in na poti zaostaja.

»Saj vem, tja bo že še hodila, nazaj je pa ne bo spraviti!« —

»Oh, kaj bo huda vročina?« je v resnici začela Blaževka takoj na pragu svojo pesem.

Moja mati je nekaj zagodrnjala, da so zvezde jasne. Ali pomeni to vročino, še danes ne vem.

»Malo žganjčka sem kupila snoči za po poti,« je zdihovala Blaževka, »pa mi ga je ta dedec Blaž ponoči polovico popil.«

Z zvonika Sv. Lucije je udarilo tri.

»Stopimo!« je velela rezko moja stara mati. »Pri Cungovih čakajo!« Pri Cungovih so od nekdaj pri vsaki božji poti čakali. Nocoj so imele čakati stara Cungovka in župnikova kuharica Pepa.

Potrkali smo, in ko so nam odprli, smo vstopili. Skozi temno vežo smo šli v kuhinjo, ki je bila svetla od ognja na ognjišču.

Pred nami je šla deklica, ki nam je prišla odpret. Videl sem, da je vzela, vrnivši se v kuhinjo, skodelico, katero je bila odložila na ognjišče, in sedla na nizek stolček. Ni me zanimala, toda opazil sem blede, nekam široko obličje z velikimi očmi tesno pod pisano ruto, izpod katere je kipelo nekaj kodrov. Zdaj ne dvomim, da si je ta otrok že tedaj skrivaj žgal lase. Vsega drugega značilnega v tem neznanem obrazu se spominjam iz poznejših trenutkov, ko so se najine poti doteknile za hip in se nato razdelile in pustile v meni nekaj spominov, ki jim ne vem imena; tisti hip me je zanimala skupina oseb, ki so mi bile bližje in bolj znane. Pepa je sedela v nekakem častnem naslanjaču ob ognjišču. Stara Cungovka je pozdravila mojo mater in Blaževko in nalivala kave v skodelice, katere je bila očitno že prej pripravila. Čudovito varno in preudarjeno se kre-

tajoč, vidim Cungovko še sedaj v nekaki aristokratom lastni pozi: uživala je, da more postreči s pravo kavo, pomešano s sadjcem. Edino Pepa ji je bila nekoliko podobna v svoji avtoriteti, dočim je moja mati kazala nekam neumljivo ponižnost in je Blaževka prešla iz tožečega v hvalisajoč glas.

»Oho, naš študent,« je dejala Pepa. Cungovka se je z umerjenim nasmehom dobrohotno ozrla name:

»Kako dolgo še?«

»Dvanajst let,« sem odvrnil, in potem da bom pel novo mašo.

»Predolgo je, ne bom dočakala,« je vzdihnila Cungovka.

»Boš, boš,« je rekla moja mati. To je rekla vselej tako čudno prepričujoče, da se je Cungovka umirila. Cungovka je bolehala. Vendar je dejala vdano:

»Ne bom čakala, ne. Ti že, Anca. Ti delaš. Jaz pa za delo nisem več!«

»Naj bo, kar bo,« je pripomnila Pepa. »Samo da bo res gospod; ali boš molil za nas?«

»Bom!«

Bog vé, da nisem lagal, kadar me je tako vpraševala. In vendar mi je bilo tesno in sem gledal vstran. Zdi se mi, da mi Pepa ni zaupala.

Cungovka mi je šla nalivat kave. Moja mati je menila, da ni treba, da mi bo že ona od svoje dala.

»Saj je študent in ni otrok, Anca!« je odvrnila Cungovka in potolažila strogost moje matere in ublažila njeno trdost. Trdost! Samo poznati je bilo treba mojo mater. Poznati je bilo treba sploh obnašanje teh žensk nasproti meni, in potem bi ga rad videl, ki bi mi ne smel očitati, da sem bil nehvaležen. To je treba namreč doživeti, kako je Cungovka izpraševala: kako dolgo še? In sem odgovarjal: Še deset, še sedem, še pet let. Še štiri, še tri, nisem več rekel. In Cungovka je še živela!

Hipoma se je Pepa dvignila:

»Moje ljube, zdaj pa pojdemo!«

Tisti hip sem zopet opazil deklico, ki je nisem poznal. Segla je bila po majhen zveženj in je stala ob meni. Za glavo višja je bila od mene, dasi mojih let. Za hip je šinilo iz njenih oči. Ne vem, ali je bilo pomilovanje, ali začudenje, ali zasmeh. Iz tistega trenutka se spominjam tudi njenih ustnic, trpkih, trmastih, otročjih. Prišežem, da je otroški izraz njenih ustnic še vedno isti, tako čudno je zrasel z duševnostjo takih bitij. Povesil sem oči. Tedaj sem se bal deklet. Bile so mi tuje, tako tuje, da nisem videl niti otroka v njih. Sestre nisem imel! Bog vé — sestre ne imeti ni manjše zlo od zla izgubiti mater.

»V božjem imenu, otroci, pojdimo!« je velela še slovesneje Pepa. Pepa, ki ni nikoli imela otrok, je nazivala otroke ljudi, ki jih je ljubila, brez dvoma iz navade, kakor pastirji in pastirice na paši.

»Oh, Pepa, otroci!« je rahlo očitala Cungovka. Cungovka s svojim bledim, aristokratsko bolnim licem ni bila otrok. Otroci pa smo vendarle bili jaz in mati in Blaževka in ti, Pepa! In še nekdo. Ona, nepoznana, ki si je žgala kodre. Ali je bila ona otrok?

Cungovka je razmetala polena. V zadnjem svitu in dimu pojemajočega ognja sem iskal izraza dekličinih ustnic. Bile so trpke in otroške. Ali nemirni odsev jih je pačil, da je bilo videti, kakor bi se rogale.

Ali je bila ona otrok?

Ko smo šli čez soški most, je rekla moja mati:

»Ob štirih bomo na Kozmericah!«

»Ob jutranjici na poklonu, kakor ponavadi!« je avtoritativno pridejala Pepa. Blaževka je polglasno zaječala za nami, ali glasno dovolj, da je vznevoljila mojo mater.

Meni ob strani je šla tiha in mirna nepoznana deklica. Na Kozmericah se je oglašal edini petelin.

Podselske velele žene meni in moji mladostni romarici, naj se sezujeva, da naju čevlji ne užujejo. Tako sva zaostala, sede na cestnih kamenih, vsak na svojem. Jaz sem bil prvi gotov in sem hotel mimo nje za ženami. Tedaj je velela:

»Čakaj!«

Dobro vem, da sem se zavedal pred njo svojega dostojanstva kot »študent« in da sem jo imel za otroka. Vendar sem obstal. Bilo je v njenem glasu. Bila je to mehka, proseča in poveljujoča beseda, beseda v skrajni sili poveljujočega, zahtevajočega.

Brez naglice si je sezula rdeče nogavice, jih potisnila v čevlje in se dvignila.

»Prehitro gredo!« je rekla. In vendar je začela obenem tako hiteti, da sem skoro tekel za njo. Deset korakov za ženami je začela hoditi počasneje, postala je in rekla:

»Čigav pa si ti?«

»Lovrčev študent!«

Prikimala je. Čez hip pa je dejala:

»Jaz sem Gašperjeva iz Kobarida.«

Ni se ozrla name, nego je uprla oči v noge, s katerimi je iskala prašnih mest, mehke stopinje. In zopet je nenadoma vprašala:

»Ali rad študiraš?«

»Rad!«

Vselej sem sunkoma in težko odgovoril na tako vprašanje. O Bog, študiral bi marsikdo. Ali tista bridkost, tisto domotožje, ki grize otroško dušo. Jaz sem cele mesece mrl na tej bolezni. Vendar sem skrival resnico, da ne bi rekli doma, da nočem biti »gospod«.

»Kaj se pa učiš?«

»Vse! — Nemški!«

»Ali že znaš?«

»Znam!«

In zopet se je zagledala predse pod noge.

»Pa ali boš res »gospod?«

»Bom!«

»Si premajhen!«

»Dvaindvajset let bom star, mi bo pa škof leta kupil,« sem govoril poučen od matere in Pepe in povedal celo, da so mi župnik odločili za novo mašo zeleni plašč, da pa je Pepa rekla, da bo ona novega kupila.

»Pa da ravno za »gospoda« študiraš!«

»Da bom piščance jedel,« sem brbljal kakor star liberalec, pomneč bratovo reklo: Mi bomo močnik otepali, ti boš piščance obiral.

»Ali tudi učiteljice piščance jedo?«

»Ne vem. — Zakaj?«

Čez hip je rekla:

»Jaz bom učiteljica.«

»Učiteljica,« se je ustavila pred nami Pepa, »prava reč. Ti študent boš škof, če boš hotel.«

Cungovka pa je dejala dekletu:

»Za kuharico mu boš, če te bo hotel!«

»Ne bom!« je vzkliknila jezno in do Deskel me ni več pogledala. Nad Desklami pa me je nenadno vprašala, ali se vidi z vrha Svete gore do Gorice.

»Še morje,« sem odvrnil.

»Morje?« Oči so se ji razširile, vse lice ji je zadrhtelo čudnega hrepenenja. Njena strastna nprav je pogledala izza lic otroka morda prvikrat. »Morje? Ali je res tako veliko, ali se bo videlo tako veliko?«

»Da,« sem rekel. Obljubljal sem ji neskončnost morja, ki ga sam nisem poznal. O, kolikrat sem še pozneje nič manj brezvestno obljubljal.

Šli smo tihi in zasopli v breg. Tedaj je zaklicala pred nami Pepa:

»Otroci, se že vidi Sveta gora.«

Med nami in cerkvijo je ležala ploščata brežina, pokrita z ostrim kraškim kamenjem. Pokora je, hoditi bos čez to kamenje, izza katerega poganja nizko zelenosivo bilje, ožep, opojno in soparno vonjavo troseč med kamenjem, hrastovjem, robido in brinjem. Zemlja gadj zalege. Ali tukaj je ni. Noga Gospe je hodila mimo in ob vsaki

stopinji je klil nebeški ožep pod nogami. In ožepov duh je silen, da beže gadje.

»Le natrgaj jih rož s Svete gore!« je rekla mati, ko sem se sklonil po vršič.

Stali smo pred prvim znamenjem. Mati me je potisnila naprej.

»Ali imaš križ?«

»Imam!« Položil sem droben lesen križec v znamenje.

»Kristina, ali ti svojega ne boš?« je velela Cungovka.

Sunkoma je tedaj stopila za menoj, iztrgala mi ožepov vršič in ga vrgla v znamenje. Jaz edini sem videl, da je brez križa. Ozrl sem se nanjo. Njen pogled je bil miren, le ustnice je grizla. In potem je bila čudo dobra z menoj. Meni je bilo hudo, kot da sem deležen prvikrat v življenju tujega greha.

Nenadoma me je prišla za roko in zašepetala:

»Ali slišiš, o meni govore!«

»O tebi?«

»Teta je rekla, da se zame boji. Zakaj se boji?«

»Ne vem.« Čez hip pa sem vprašal:

»Ali je Cungovka tvoja teta?«

Ni odgovorila. Še danes ne vem, ali je bila Cungovka njena teta. Par korakov pozneje so se ženske ustavile in Pepa je rekla:

»Otroci, zdaj bomo molili.«

In smo molili. Kdovekako je naša gruča narastla v močen sprevod in se je molitev množice razrastla v en klic po rešenju, tolažbi, miru in sreči. V tistem hipu je sinila v žarkem popoldanskem solncu na hribu tik nad nami bazilika in ob baziliki stolp. Iz stolpa je zabrnelo, zabučalo, opojno kot ožepov duh, slovesno z višine v nižavo.

Kristina me je zopet prišla za roko. Ozrl sem se nanjo. Bleda in drhtečih ustnic, kakor dvignjena od misli k Bogu, je šepetala:

»Sveta gora, Sveta gora!«

* * *

V nekakem hodniku z lesenim podom smo ležali. Z materjo sva ležala tik ob oknu, tako da me je na eno stran zeblo, dočim me je druga polovica telesa srbela. Potem, ko sem se kake tri ure premetaval in sem videl, da mati dremlje, sem ji rekel, da grem v cerkev. Mati je nekaj zagodrnjala. In šel sem. Cerkev je bila polna ležečih, sedečih in čepečih ljudi. Klečalo jih je manj. Oni, ki so klečali, so vzdihovali in vzklikali in zopet molili šepetaje, zategnjeno, eni zehajoče. Ob meni je hipoma kriknila mlada ženska, zakrilila z ro-

kami in udarila z glavo ob tlak, venomer govoreč neumljive besede. Stresla me je groza. Čudovito neznano in nepojmljivo mi je bilo vse to ljudstvo in ta somrak in sence po stenah in visoki neobokani strop. Bežal sem na prosto do ograje in po stopnicah navzdol, kjer sem videl v svitu petrolejke skupino mož ob nekakih praznih zabojih, pokritih s steklenicami najrazličnejše velikosti. Debel človek za zaboji je zdajpazdaj posegel med te steklenice, nalil iz velike zelenkaste posode pijače in jo podal v množico onstran zabojev. Na vsaki strani zabojev je sedel mož. Oni na desni je držal ves čas steklenico šestnajstinko med prsti, oni na levi je vlekel vivček. Vsi drugi so stali v polukrogu tega središča, čigar pravo osišče je bil oni, ki je točil. Tisti hip je govoril mož s šestnajstinko med prsti:

»Po robah je zagrmelo in zaškrtalo. Ljubi Bog, sem rekel, skale se lomijo, sodnji dan bo. Pa se je pridrsal mimo z rdečim jezikom in skale so grmele za njim v dolino. Tako me je vozil vso noč in v najhujše robe me je spravil. Še ubil bi me bil, pa je k sreči zazvonilo jutro. Saj razumete?«

»Razumemo!«

»Mene je vozil lansko zimo od devetih zvečer do šestih zjutraj,« je pripomnil mož z vivčkom in je trikrat prikimal.

Za gručo sem poslušal najrazličnejše zgodbe, kako jih je hudič vozil, zavajal v skale in čeri, vodo in brezdna, gozde in močvirja. Eni so ga videli z rdečim jezikom, drugi z ognjenimi očmi, eni so ga samo slišali in drugi so ga vohali. Tisti, ki je točil, se je venomer upiral:

»Kvante! Pijača, pa ne hudič!«

Toda mož s šestnajstinko med prsti se je vselej pridušil, da niso kvante, oni z vivčkom je venomer odkimaval in se včasih pokrižal.

Tedaj me je sunil močen fant iz gruča, rekoč:

»Kaj, bi tudi ti že rad pil?«

Vrnil sem se pred cerkev in sem ob cerkvenem zidu obšel baziliko. Za cerkvijo je ležalo nekaj ljudi. Stisnil sem se v kot, se zleknil po pesku in položil glavo na kamen. Videl sem preko bregov daljno, prvo slutnjo dne. Morda sem nekaj hipov spal; ko sem odprl oči, je bila zarja na vzhodu ostrejša; pred menoj, med zarjo in mojimi očmi, je sinil obraz Kristine. Eno lice je bilo svetlo in lasje, s katerih ji je bila zdrknila ruta, so ji žareli. Rosni lasje v prvi, najbolj prvi zarji.

»Kristina!«

Ostrmela je. V senci me ni takoj spoznala.

»Oh, študent!« je vzkliknila, stopila k meni in sedla na kamen.

»Mraz je!« sem rekel.

Njena roka se je doteknila moje. Bila je vroča.

»Ob šestih pokažejo Mater božjo,« je rekla tiho.

»Da! Ali veš, da je vsa črna?«

»Vem!« Potem je rekla hitro in burno:

»Ali misliš, da bo jokala?«

»Zakaj?«

»Zato —«

»Ker nisi križa —«

»Da!« Njen glas je bil rezek. Pomolčal sem in dejal čez nekaj trenutkov:

»Morda bo! Moli, da ne bo!«

»Ne bo!« je rekla ključovalno in vstala. Ko je zopet stala pred menoj, pol v zarji in dnevu, pol v noči in temi, kot tista čudna jutranja ura, je rekla:

»Morja tudi nisem videla!«

Prožno se je zavrtela in vzkliknila že iz daljave:

»Ti nič ne veš, boš videl, da ne bo jokala.«

Trepalnice so se mi zaprle in sem zaspal. Ko sem se zbudil, sem imel vse rosne lase. Nad menoj je šumel bron svetogorskega zvoná: eno veliko morje. In drugo morje je bil dan, veliki nad vrhovi. In tretje morje je bil pritajeni klic množice v cerkvi. Kako sem se preril do oltarja, ne vem.

Tedaj se je razmaknilo v oltarju in sem videl Kraljico, črno, ovenčano, z biseri odeto. Mraz me je stresel po mozgu, ozrl sem se po ljudeh. Za seženj od mene je klečala Kristina. Oči so ji gorele, o kolike oči! Ustnice so ji drhte, brezbarvne, kakor mrzlične.

Ali je videla jokati Brezmadežno v oltarju?

Tihi, trudni, skoro slabe volje smo se vračali v najhujšem solncu. Blaževka je tarnala in vzdihovala. Radi nje smo posedali vsak hip v senco.

Zvečer smo bili v Ovinkih. S Kristino sva bila prehitela žene. Tedaj je rekla:

»Ti, učiteljica ne bom! Tvoja kuharica tudi ne!«

»Kaj pa boš?«

»Umrla bom!«

»Umrla?«

Videl sem ji v obraz. Nisem ga poznal. Bilo je, kakor da je starejša od stare Cungovke. Zdaj razumem, zakaj. Solze in jok, ki so ji ležali na duši, so iskale poti, a je niso našle. Ona ni mogla jokati, ni bila otrok.

»Kristina,« sem vzkliknil. Nisem se je več bal, bilo mi je neskončno bridko, kakor da je že mrtva pred menoj.

»Kaj je?«

»To ni prav!«

»In kaj je prav?«¹

»Ne vem! Pa ti ne smeš!«

Tisti zadnji njen pogled. Brezkončno in neizrazno med svetlobo in temo, opojni, odbijajoči in zopet vabeči pogled, podoben ožepovemu vonju. Tisti prvi in zadnji pogled otroški v otroško dušo,

ko že nisi bila več otrok in že nisem bil več ves otrok, Kristina!

»Umrla bom.«

Kristina je umrla. Kristina živi; v Trstu, pravijo. In izraz ob njenih ustnicah? Hočem, moram verjeti vanj; prisežem, da je otroški izraz njenih ustnic še vedno isti.

DR. IVAN KNIFIC: MATUŠKA MOSKVA.

Glava ruske države je Petrograd,¹ srce pa je Moskva.

Velik je razloček med obema mestoma. Petrograd leži ob morju in je tako moderno mesto, kot so druge evropske prestolice. Navzelo se je zahodnih, ponajveč francoskih navad. Tujec komaj opazi, da je v Rusiji; da ne gleda cirilskih napisov in ne čuje mehke slovanske govorice, bi menil, da prebiva kje v srednji ali zapadni Evropi. Tod je središče ruskega državnega in političnega življenja, sedež brezobzirne birokracije, vojaštva in svetega sinoda. Moskva pa se dviga sredi celine in je po vsej zunanosti pristno rusko mesto, kjer so se najbolj ohranile narodne tradicije. Turistu, ki stoji poleg Kremla, se zdi, da tod še danes stolujejo moskovski carji in patriarhi. Mesto je še vedno središče ruskih pisateljev, umetnikov in znanstvenikov ter duševnega življenja sploh, za politiko se pa ne briga.

Ruski satirik Gogolj označuje² razloček med obema stolicama tako-le: »Moskva je stara mamica, ki peče piroške (testenine); ne dvigne se iz naslanjača, ko ji pripovedujejo, kaj se godi po svetu. Petrograd pa je gibčen mladenič, ki je vedno z doma, je vsekdar elegantno opravljen, se baha pred Evropo in dvori prekmorskemu narodu. Petrograd se posmehuje okorni, neolikani Moskvi, Moskva pa draži Petrograd, da še ruski govoriti ne zna. Moskva je Rusiji potrebna, Petrograd pa potrebuje Rusije.«

Ruski bojar in mužik se s strahom ozirata na Petrograd in se bojita vsega, kar prihaja odtod, Moskvo pa ljubita in jo nazivljeta »mamico«. Kakor pa dober sin spoštuje svojo mater, tako tudi

pravemu Rusu hitreje bije srce in milo se mu stori, ko izgovarja besedici: »Mātuška Maskvá!«

Stal sem nekoč na Vrabčevih gorah poleg Moskve, odkoder se prav lepo vidi na prostrano mesto. Priredili so vzvišen prostor z ograjo. Preprost delavec je stal na ploščadi, na ograjo pa je posadil sinčka, ki je mahal z ročicama proti Moskvi ter klical očetu: »Smatrí, smatrí!« (Glej, glej!) Oče ga je pritisnil k sebi in ponosno, pa dobrodušno pripomnil: »Ti vidiš Maskvú?«

Ruski pregovor pravi: »Kdor ni videl Moskve, ne vé, kaj je lepo.« Neglede na rusko domoljubje moramo priznati: Izvzemši stari pa novi Rim (Carigrad) je malo mest tako zanimivih in tako izvirnih, kot je — »ruski Rim«.

* * *

Jasno nebo se je razpenjalo nad pokrajino, ko smo se poletnega jutra ustavili na Kijevskem kolodvoru v skrajnem moskovskem predmestju. Niti kolodvor, niti njegova okolica nista kazala, da smo prispeli v eno največjih svetovnih mest, ki šteje nad 1.600.000 prebivalcev, zavzema pa prostora, da bi na njem zložno prebivalo vsaj dvakrat toliko naroda. Ljudje po ruskih mestih ne bivajo tako tesno drug poleg drugega kot pri nas; njih »široka narava« zahteva večje prostosti, mnogo vrtov in nasadov. Zato pa v predmestjih ne ugledamo več nadstropnih poslopij, marveč samo pritlične, kvečjemu enonadstropne hiše; ulice so silno dolge, slabo tlakane, s plotovi ograjene; tudi lesenih hišic se na periferiji mesta vidi prav mnogo. Rus ne hlepi po lepih palačah, marveč po udobnem stanovanšču, kjer ga ne motijo nadležni sosede. Posledica tega je, da so v pristno ruskih mestih hiše razmeroma majhne, zato pa je tod vse polno vrtov in mesto postane zelo razsežno.

Iz predmestja me je izvošček zapeljal v šumno velikomestno vrvenje. Kočije, električni tramvaj

¹ Vsled carskega ukaza z dne 1. septembra 1914 se glavno mesto Rusije ne nazivlje več (Sankt-)Peterburg, kakor se je nazivalo nad 200 let, marveč: Petrograd.

² Schlesinger, Rußland im XX. Jahrhundert, str. 57.